

HARRY DE PAEPE

*Kroon
en
Scepter*

PRACHT, PRAAL EN
HET DOLSTE
VAN DE
ENGELSE
KRONINGEN

INHOUD

INLEIDING – 7

6 mei 2023 – God Save the King! – 11

I

DE GESCHIEDENIS VAN DE BRITSE KRONINGEN

De Angelsaksische dageraad – 19

Een ritus van meer dan duizend jaar oud – 25

1066 – 33

Normandisch gehakketak – 39

De Plantagenets – 45

De Edwards – 55

Kinderen als koning – 63

De Rozenkoningen – 69

De Tudors – 75

De Stuarts en de republiek van Cromwell – 83

Een nieuwe monarchie – 93

De bijzondere Hannoveraars – 99

Het Imperial Kingdom en de Windsors – 109

II

DE INGREDIËNTEN VAN EEN BRITSE KRONING

Geen kroning zonder kroon – 121

Tumultueuze diamanten – 135

Van gulden sporen tot een bijzondere handschoen – 143

De kroningstroon en de steen van Scone – 151

De regalia van Schotland – 157
De muziek voor de koninklijkste opvoering van allemaal – 161

**OVERZICHTSTABEL
VAN DE ENGELSE EN
BRITSE KRONINGEN – 169**

VERANTWOORDING – 174

DANKWOORD – 175

INLEIDING

Let thy hand be strengthened and thy right hand be exalted.

Let justice and judgment be the preparation of thy seat!

Let mercy and truth go before thy face.

Let justice, judgment, mercy and truth go before thy face.

– Psalm 89, vers 14-15 (King James Version), tekst van een
coronation anthem van George Frideric Handel

In 1953 won de documentaire *A Queen Is Crowned* een Golden Globe en sleepte een Oscarnominatie binnen. De film, een tachtig minuten lange uitzending van de kroningsceremonie van koningin Elizabeth II, was de best bezochte film van dat jaar in de Britse bioscopen. De stem van de bekende acteur Sir Laurence Olivier gidst de kijker door het ritueel. Hij doet dat in de typische stijl van zijn generatie: eloquent, stijfjes en soms té extatisch. Zeker wanneer zijn zachte stem plots de indommelende toeschouwer wekt door ‘God save the Queen!’ te schreeuwen.

Vuile camera's

De kroning van Elizabeth II op 2 juni 1953 is de eerste volledig gefilmde en vertoonde kroning op televisie. Voor deze speciale gelegenheid haalden miljoenen Britten een tv-toestel in huis. Verschillende getuigenissen vertellen hoe de

Britten geëmotioneerd naar het ritueel keken en opveerden in de woonkamer toen aan het slot 'God Save the Queen' gezongen werd door het koor in Westminster Abbey. Even leek het erop dat er geen sprake zou zijn van een uitzending. Heel wat hoogwaardigheidsbekleders, onder wie Sir Winston Churchill, verzetten zich tegen een live-uitzending. 'Wat is het volgende? Begrafenissen en huwelijken op televisie?' vroeg een van hen zich ontzet af. Men maakte zich ook zorgen over Elizabeths gewoonte om haar lippen te likken. De Queen zou een slechte indruk kunnen wekken op het kleine scherm. Prins-gemaal Philip zat samen met de hertog van Norfolk het Coronation Committee voor en drukte de wens van hem en zijn vrouw door. Er gingen uiteindelijk in Westminster Abbey verschillende cameramannen – in jacquet – aan de slag voor de iconische televisie-uitzending van het ritueel, dat meer dan drie uur zou duren. De heilige zalving van het koninklijke hoofd werd weggestopt onder een baldakijn, omdat camera's het moment alleen maar konden bevuilen.

Andere tijden

De achttienjarige Roy Strong stond in 1953 langs de weg om de koninklijke processie naar Westminster Abbey toe te juichen, net als drie miljoen andere mensen in het natgerende Londen. Koningin Salote van Tonga, een van de eminente gasten, weigerde om in een gesloten koets door Londen te rijden. Ze wilde door iedereen gezien worden en de regen kon haar gestolen worden. Volgens een Amerikaanse journaliste in die tijd leek het wel 'of de hele wereld' was komen kijken. Het nieuwsbericht dat de Britse expeditie van Edmund Hillary de Mount Everest had bedwongen, betekende de kers op de taart van deze vreug-

devolle dag in het anders zo grijze Groot-Brittannië van kort na de Tweede Wereldoorlog. De inmiddels bejaarde Strong wordt beschouwd als een van de experts van het hele ritueel. Hij merkt in zijn boek *Coronation* op: 'Het is nu allemaal zo lang geleden dat de meeste lezers zich afvragen wat dat eigenlijk is, een kroning? Waar komt zo'n uitzonderlijke ceremonie vandaan? Hoe vormde het zich door de eeuwen heen?' Het Verenigd Koninkrijk van 1953 was immers een heel ander land dan vandaag.

Het kan voorlopig niet anders

Wanneer een Brit die vragen stelt aan een voornamelijk Brits publiek, zijn deze vragen buitengewoon interessant voor ons als buitenstaanders. We zijn buitenstaanders op verschillende niveaus: als buitenlanders die verwonderd kijken naar het redelijk extravagante gedrag van die Britten, maar ook als eenentwintigste-eeuwers die een inkiijk krijgen in de gedachtegang van mensen die eeuwen voor ons leefden. Want dat is het voor een groot deel. Hoe kan men in onze tijd een ceremonie ernstig nemen die doordrongen is van een beeldtaal die voor het merendeel niet meer de onze is? Hoe haalt men het zich in het hoofd om Charles III, een vierenzeventigjarige man wiens privéleven men in de voorbije decennia binnenstebuiten keerde, aan te duiden als 'Gods Gezalfde'? Dat in een democratie? Kortom, waarover gaat dit allemaal in hemelsnaam?

De gemakkelijkste reactie is om de hele ceremonie af te doen als een poppenkast. De kroning is immers de geschiedenis van de Britse Eilanden die tot leven komt. Het verleden ontmoet heden en toekomst in dit unieke ritueel. Uniek, want geen enkel land kent het nog op deze manier. De grote oude koninkrijken van Europa zijn inmiddels ver-

dwenen en de monarchieën die men er nog kent, zijn niet vertrouwd met een dergelijke ceremonie. Het vraagt enig inlevingsvermogen om te willen zien dat Charles III in 2023 dezelfde weg aflegt als de wrede William I in 1066, de sluwe William III in 1688 en de onwillige William IV in 1830. Charles III is de gedoodverfde wiens taak het is om de monarchie van deze tijd te houden. In het toneelstuk *Charles III* laat de auteur Mike Bartlett de koning zeggen:

In tegenstelling tot jullie allen werd ik geboren en
opgevoed om te heersen.
Ik kan niet kiezen, maar als een oude Engelse eik
werd ik gezaaid in Britse grond en groeide ik niet voor
mezelf,
maar kweekte men mij voor slechts één doel.
Mijn cellen en organen bestaan uit dit land,
toegewijd aan de hele bevolking,
die van nu, van toen en van allen die nog komen moeten.

Voorwaar geen simpele opdracht.

6 mei 2023 – God Save the King!

Something as curious as the monarchy won't survive unless you take account of people's attitudes. After all, if people don't want it, they won't have it.

– CHARLES, 2018

'Charles III gaat voor een heel andere kroningsceremonie dan die van zijn moeder zo'n zeven decennia terug. Het zal zijn visie op een kleinere en moderne monarchie belichamen.' Enkele dagen na het overlijden van de Britse koningin Elizabeth II barstte op de bladzijden van het behoorlijk royalistische dagblad *The Daily Telegraph* een pittige discussie los tussen traditionalisten en modernisten. De eersten maakten zich grote zorgen over de 'moderne' kroningsplannen van de nieuwe koning en de tweede groep vond het prima dat de koning een kroning voor de eenentwintigste eeuw wilde. Met dat laatste wordt een goedkopere en multiculturelere dienst bedoeld. De traditionalisten willen 'a bling coronation', met veel glitter. De koning heeft de ambitie om 'the People's King' te worden, met oog voor alle groepen in de samenleving. In tegenstelling tot de voorbije duizend jaar zullen er veel minder aristocraten aanwezig zijn. Het valt zelfs te betwijfelen of de jongste zoon van de koning en diens vrouw, Harry en Meghan, present zullen tekenen. Maar dat is eerder te wijten aan een familieruzie dan aan de moderniseringsambitie van Charles III.

Operation Golden Orb

Charles besliste alvast dat de kroning op 6 mei 2023 niet de lengte zal hebben als bij zijn moeder, Elizabeth II. Haar zoon mikt op een dienst van net iets langer dan een uur. In 1953 telde de gastenlijst meer dan achtduizend genodigden uit 129 verschillende landen, maar dit keer worden er 'slechts' tweeduizend mensen toegelaten in Westminster Abbey. Overigens konden zeventig jaar terug de gasten hun speciaal voor de kroning ontworpen groene stoel aankopen en meenemen naar huis. Dat gebeurde ook bij eerdere kroningen, maar bij Charles zal die gewoonte verdwijnen. Charles vat zelfs het plan op om de heilige zalving zichtbaar te maken met de hulp van een doorschijnend baldakijn. Churchill zal zich in zijn graf omdraaien.

Operation Golden Orb, zoals de planning voor de ceremonie genoemd wordt, wordt al jaren voorbereid. De naam lijkt zo uit de wereld van James Bond te komen, maar het is behoorlijk minder sexy. Buckingham Palace bezit een hele collectie aan dikke mappen vol secuur uitgekiende schema's en uurroosters. De leden van het Golden Orbcomité kwamen tot het overlijden van de Queen twee keer per jaar samen, maar sinds haar dood ontmoeten ze elkaar wekelijks. Het comité wordt voorgezeten door de hertog van Norfolk, zoals de traditie dat sinds 1386 wil. De vergadering gaf inmiddels aan koning Charles III het advies mee om voor de ceremonie een militair uniform aan te trekken. Zijn mannelijke voorvaders doken desondanks op in de traditionele 'Coronation Lewk', een heel ensemble dat gemaakt is van zijde en dat onder andere kniekousen omvat. Natuurlijk kan zo'n militair uniform weer een praktisch probleem vormen wanneer de aartsbisschop de borstkas van de koning zalft. Ook William IV, die in 1830 gekroond werd, koos voor een uniform. Hij was de oudste persoon

– 65 jaar – in de geschiedenis die een kroning onderging, althans tot de troonsbestijging van Charles III, die 74 jaar is. Charles wordt ook om een andere reden met William IV vergeleken. De koning van 1830 wilde een korte en goedkope kroning. Zijn ceremonie wordt daarom ook de ‘Penny Coronation’ genoemd.

Charles III en Camilla, de Queen Consort, beslisten alvast om niet gebruik te maken van de 260 jaar oude iconische gouden staatsiekoets voor hun rit van Buckingham Palace naar Westminster Abbey. Ze gebruiken hem alleen maar voor de terugrit. William IV vond dat de koets ‘je deed zwalken alsof je op zee zat’, en hij kon het als oud-admiraal weten. Elizabeth II noemde in 1953 haar rit met de koets ‘horrible’.

Nog een breuk met de traditie is dat Charles III en Camilla een actieve rol in de ceremonie willen voor hun kleinkinderen. Bij de zalving van de Queen Consort zullen Camilla’s kleinkinderen uit haar eerste huwelijk de baldakijn dragen die boven haar hoofd gehouden wordt. Wellicht krijgen de jongere kleinkinderen van Charles III ook een rol, ook al is de oudste van hen, prins George, nog maar negen. Maar jonge kinderen hebben in de lange geschiedenis van de kroningen wel prominentere rollen gehad.

Dezelfde kern, met andere woorden

Er is door de eeuwen heen heel wat gewijzigd aan de ceremonie. De discussies erover maken evenveel deel uit van de traditie als de kroningskroon of de gouden scepter. Wat niet verandert, is de kern van de ceremonie. Na de plechtige intocht in de abdijkerk informeert de aartsbisschop van Canterbury bij de aanwezigen of de koning de man is die ze willen (*the Election*). Vervolgens presenteert de geeste-

lijke de ‘verkozen vorst’ aan elke hoek van het voor de gelegenheid opgerichte theater in het midden van Westminster Abbey.

Na deze presentatie (*the Recognition*) neemt de koning plaats op een hoger geplaatste stoel, de Chair of State. Daar zwerft hij zijn dure eden (*the Oath*), eden waarvan de bewoordingen altijd werden aangepast aan de nieuwe politieke en culturele situatie van het land. Dit keer zal er ongetwijfeld ook aandacht zijn voor andere levensbeschouwingen dan ‘the Protestant Reformed Religion established by law’. In 1953 maakte de overgrote meerderheid van de bevolking nog deel uit van de Church of England. In 2023 is dat een minderheid geworden. Vooral het atheïsme is in opgang.

Daarna komt het heiligste moment van allemaal: de rituele zalving (*the Anointing*). Voor die gelegenheid behoudt Charles III de gewoonte om de Colobium Sindonis aan te trekken, een wit linnen onderkleed (ontworpen voor Elizabeth II) met erboven een supertuniek uit gouden zijde, die ooit gemaakt is voor George V. Over zijn schouders zal de even blinkende gouden mantel hangen die ontworpen werd voor William IV.

Alles culmineert in de uiteindelijke kroning van de koning op de centraal geplaatste Chair of King Edward I oftewel Coronation Chair (*the Investment*), waarin de mythische Schotse kroningssteen rust. Op het ogenblik dat de kroon het hoofd van Charles III aanraakt, bulderen in de hoofdstad de kanonnen en luiden over heel het land de kerkklokken. Althans, als men voldoende klokkenluiders vindt. Tijdens het schrijven van dit boek was de Central Council of Church Bell Ringers nog volop op zoek naar enkele duizenden vrijwilligers.

De uitstalkast van de natie

De zeventig jaar tussen de kroning van Charles III en die van Elizabeth II is een uitzonderlijk lange periode. Het Verenigd Koninkrijk is in die tijd grondig veranderd en ook de positie van het land in de wereld is lang niet meer dezelfde als toen. Daarom alleen al zal deze kroning helemaal anders zijn. Hoewel het land in een economische crisis verkeert, wil de Britse regering toch dat alle ‘pomp and circumstance’ uit de kast wordt gehaald. Volgens de premier vormt de gelegenheid het ideale moment om ‘het beste van het Verenigd Koninkrijk’ aan de wereld te tonen.

De regering opende alvast een kantoor, de Coronation Claims Office, met een speciale website waar iedereen die een historische claim heeft om deel te nemen aan de ceremonie, een aanvraag kon indienen. De deadline voor de applicatie viel op 3 februari 2023, halfzes 's avonds. Kerkhistorici en experts in het koninklijke ceremonieel onderzochten alle aanvragen. Dat gebeurt traditiegetrouw streng. Zo wees men in 1953 de schriftelijke aanvraag van Mary Long af. Zij kon zich aantoonbaar beroepen op het familievoorrecht om de handdoek van de koningin vast te houden tijdens het kroningsbanket. Men moest mevrouw Long teleurstellen, want het traditionele kroningsbanket was in 1830 afgeschaft en daarmee haar functie. De familie Dymoke rekt er daarentegen op om op 6 mei 2023 weer present te zijn. In 1066 was een van hun voorvaders de eerste koninklijke kampioen en tot 1821 daagden zij alle opponenten van de vorst uit. In 1953 mocht een Dymoke de vlag van het Verenigd Koninkrijk dragen in de ceremonie. Het huidige familiehoofd, de vierendertigste heer van het landgoed Scrivelsby, kijkt alvast uit naar het moment.

© 2023 Manteau/Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en Harry De Paepe
www.standaarduitgeverij.be – info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk: april 2023

Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Ontwerp en opmaak binnenwerk: Ready2Print
Auteursfoto: Geert De Rycke

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 3993 0
NUR 680
D/2023/0034/179